Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК 327.5:341.123

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17241356>**Характеристика та класифікація інструментів гуманітарної дипломатії
та їх вплив на міжнародну політику та політику окремих держав****Кулагіна Поліна Русланівна,**

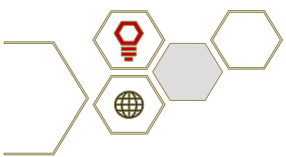
магістр, незалежний дослідник, Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса
Шевченка, Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0004-8121-906X>

Прийнято: 21.09.2025 | Опубліковано: 30.09.2025

Анотація: Не зважаючи на активний розвиток використання інструментів гуманітарної дипломатії у зовнішній політиці держав та міжнародних організацій, досі не сформовано єдиної узгодженої науковою спільнотою методології до визначення та класифікації інструментів гуманітарної дипломатії.

Метою статті є систематизація теоретичних знань, розроблення та обґрунтування уніфікованої класифікації інструментів гуманітарної дипломатії, яка сприятиме поясненню функціональності компонентів та визначенні впливу на міжнародну політику і політику окремих держав.

Методи дослідження в статті поєднують порівняльний аналіз, аналіз наукової літератури та метод кейс-стаді. Під час написання статті проаналізовано сучасну наукову літературу, аналітичні та нормативні матеріали міжнародних організацій, а також результати існуючих досліджень автора. Метод кейс-стаді та порівняльний аналіз було застосовано для зіставлення інструментів гуманітарної дипломатії різних держав.

Результати дослідження демонструють, що більшість існуючих наукових публікацій зосереджуються на окремих проявах гуманітарної дипломатії, без формування єдиної структурної класифікації. Уніфікована класифікація, що представлена у цій статті, формує групи інструментів за різними ознаками. Така класифікація створює фундамент для проведення подальших порівняльних досліджень, побудови типології інструментів та комплексних стратегій гуманітарної дипломатії.

У **висновках** доведено, що впровадження уніфікованої класифікації дозволяє подолати фрагментарність наявних підходів, забезпечує можливість порівняння практик різних міжнародних акторів та є одним з фундаментів розвитку гуманітарної дипломатії як окремого напрямку міжнародних відносин. Практичне значення представленої класифікації полягає у побудові інструментарію для прогнозування результатів практик гуманітарної дипломатії, розробці нових інструментів та формуванні ефективних дій у міжнародних відносинах.

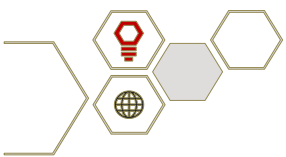
Ключові слова: гуманітарна дипломатія, уніфікована класифікація, дипломатичні інструменти, гуманітарні стратегії, м'яка сила, міжнародні відносини.

Characteristics and classification of humanitarian diplomacy instruments and their impact on international and national policies

Polina Kulagina,

master, independent researcher, Educational and Scientific Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0004-8121-906X>

Abstract: Despite the active development of the use of humanitarian diplomacy instruments in the foreign policy of states and international

organizations, the academic community has not yet established a unified and consistent methodology for defining and classifying such instruments.

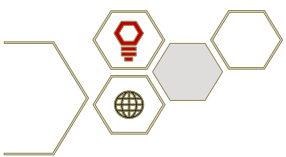
The purpose of the article is to systematize theoretical knowledge and to develop and substantiate a unified classification of humanitarian diplomacy instruments that will facilitate the explanation of their functional components and clarify their impact on international policy and the policies of individual states.

The research methodology combines comparative analysis, a review of scientific literature, and the case study method. The study draws upon contemporary academic sources, analytical and regulatory materials of international organizations, as well as the author's prior findings. The case study method and comparative analysis were used to compare the humanitarian diplomacy instruments of different states.

The results indicate that most existing scientific publications focus on isolated manifestations of humanitarian diplomacy without forming a single structural classification. The unified classification presented in this article organizes instruments according to various characteristics, thereby providing a foundation for further comparative research, the development of a comprehensive typology of instruments, and the formulation of complex humanitarian diplomacy strategies.

The conclusions prove that the introduction of a unified classification allows overcoming the fragmentation of existing approaches, ensures the comparability of practices across various international actors, and establishes one of the fundamental pillars for advancing humanitarian diplomacy as a distinct domain of international relations. The practical significance of the proposed classification lies in its potential to build a toolkit for forecasting the outcomes of humanitarian diplomacy practices, developing new instruments, and forming more effective actions within international relations.

Keywords: humanitarian diplomacy, unified classification, diplomatic instruments, humanitarian strategies, soft power, international relations.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті гуманітарна дипломатія набула особливого значення і стала одним із дієвих механізмів міжнародних відносин, завдяки можливості впливати на глобальні процеси поза межами традиційної сили, тобто через гуманітарний вимір. Це стало можливим через зростаючу напругу збройних та холодних конфліктів, масштабні міграційні потоки, глобальні пандемії, кліматичні катастрофи та продовольчі кризи. Насамперед це стало можливо завдяки еволюції інформаційних каналів, пропаганди та привілеювання форми над сутністю, що виражено у піднятті статусу міжнародної значимості держави за рахунок позитивної реалізації інструментів гуманітарної дипломатії.

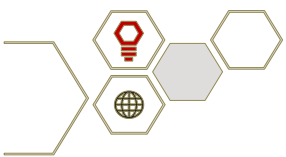
Вирішення сучасних гуманітарних криз обмежено лише традиційними політичними або економічними методами, що зумовлює зростання попиту на пошук, формування та методологію використання інструментів гуманітарної дипломатії в якості «м'якої сили».

З огляду на відмінності у використанні гуманітарних інструментів залежно від міжнародного та фінансового статусу держав, ця проблема набуває особливої актуальності.

Наприклад, США, як велика держава, використовує власні гуманітарні ініціативи у стратегії глобального лідерства, поєднуючи допомогу з просуванням демократичних цінностей за допомогою контрольованих міжнародних організацій.

Ізраїль і Швейцарія, як середні держави, демонструють різні підходи. Ізраїль робить акцент на кризовому реагуванні та технологічних інноваціях, Швейцарія на власному нейтралітеті та впровадженні міжнародного гуманітарного права.

Малі суб'єкти гуманітарної дипломатії Катар та Мальтійський орден використовують механізми гуманітарної дипломатії як базові інструменти зовнішньополітичної присутності задля формування позитивного іміджу.

Тому, аналіз практик цих держав і виділення закономірностей у їх діях має не лише теоретичне, а й значне практичне значення, від якого залежить підвищення результативності міжнародної політики та зміцнення глобальної безпеки.

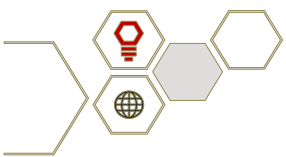
Не дивлячись на швидкий розвиток цього напрямку, наукове середовище стикається із відсутністю узгодженої та загальновизнаної типології та класифікації інструментів гуманітарної дипломатії, що породжує низку проблем.

По-перше, ускладнюється процес порівняння практик використання інструментів гуманітарної дипломатії різних держав та аналіз їх ефективності.

По-друге, у практичній площині відсутність єдиної моделі ускладнює розробку зовнішньополітичних стратегій держав, що діяли б комплексно включаючи дипломатичні, економічні, культурні та гуманітарні компоненти.

По-третє, це впливає на ефективність застосування механізмів та інструментів гуманітарної дипломатії, які все частіше слугують головним ресурсом впливу у світі середніх та малих держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ще у 1990-х роках Дж. Най [1] стверджував, що сила впливу держави пов'язана з концепцією «м'якої сили» та полягає у тому числі і у здатності формувати привабливий образ у міжнародній спільноті, а не лише у військовому потенціалі чи економічних можливостях. Цінності, культура, освіта, гуманітарні ініціативи, міжнародна допомога можуть виступати чинниками, які формують привабливий образ держави. Таким чином, Дж. Най вибудував науковий фундамент, звернувши увагу на відокремлену концепцію гуманітарної дипломатії, яка повинна стати суттєвою складовою зовнішньополітичної стратегії держав та міжнародних акторів. Але не зважаючи на введення самого поняття «м'якої сили» та визначенні його ключових джерел, Дж. Най не визначає методологічні

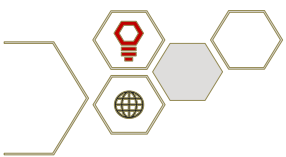

особливості інструментів гуманітарної дипломатії та їх функціонування в контексті «м'якої сили».

М. Барнетт [2] зробив спробу історичного переосмислення гуманітарної дипломатії та її впливу на міжнародні відносини. У своїх працях він виділив три історичні етапи становлення: імперський, що був тісно пов'язаний із колоніальною політикою, неоліберальний, що зорієнтований на розвиток і модернізацію міжнародного гуманітарного права та «неогуманітаризм», який відображає політизацію гуманітарних дій на благо окремих держав та їх тісним зв'язком із глобальною безпекою. Особливу увагу у працях М. Барнетт присвячено концепції «гуманізму 2.0», який характеризує політизацію гуманітарних процесів і поєднання класичних принципів гуманності з сучасними вимогами безпеки та боротьби з тероризмом [3]. Однак, у працях науковця не зазначено конкретних інструментів, каналів гуманітарної дипломатії та ефективності використання різних інструментів гуманітарної дипломатії, що не породжує системності у сфері використання та оцінки ефективності інструментів.

На початку 2010-х років Ф. Регньє [4] розглядав гуманітарну дипломатію як діяльність держав, міжнародних організацій та неурядових акторів, метою якої є захист вразливих груп, забезпечення гуманітарних прав і мобілізацію ресурсів для допомоги постраждалим у кризових ситуаціях. Ф. Регньє вперше підкреслив важливість залучення «спільноти практиків» до досліджень, що дозволило систематизувати основні підходи до цього явища. Але науковцем також не досліджені систематизовані типології та оцінки ефективності різних засобів гуманітарної дипломатії. Окрім цього, регіональні актори та держави-посередники залишаються поза увагою.

Подальший розвиток концептуальних основ гуманітарної дипломатії було досліджено у працях С. Турюнен [5], яка проаналізувала практичні кейси гуманітарної дипломатії та наголосила на необхідності врахування дій всіх акторів гуманітарного середовища. Але поза увагою залишились

відносини між різними рівнями гуманітарної дипломатії, через що регіональні чи культурні відмінності лишаються поза фокусом.

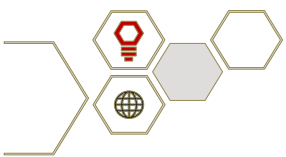
М. Коновалова [6] дослідила сучасні підходи до розуміння гуманітарної дипломатії та визначила ключові інструменти її реалізації, зокрема організаційні та інформаційні. Запропоновано ідеологічно-концептуальну класифікацію інструментів гуманітарної дипломатії, яка унеможливорює системний аналіз конкретних методів, каналів та форм впливу гуманітарної дипломатії.

М. Ратайчак та Н. Брош [7] в дослідженнях гуманітарної дипломатії Швейцарії та Швеції, відзначили її роль як інструмента «м'якої сили» та підкреслили значущу роль нейтралітету й гуманітарного права. Водночас, під час дослідження не сформовано чіткої концептуальної моделі чи критеріїв оцінки ефективності використання інструментів гуманітарної дипломатії.

Л. Лерс [8] підкреслив особливості гуманітарної дипломатії у форматі «катастрофічної дипломатії» в умовах пандемії COVID-19, досліджуючи гуманітарну дипломатію на прикладі ізраїльсько-палестинського конфлікту. Проте, науковець не відобразив конкретних чинників чи показників задля оцінки зміни динаміки конфлікту, що унеможливорює дослідження ефективності інструментів гуманітарної дипломатії.

С. Баракат [9] в своїх роботах сконцентрувався на ролі малих держав у сфері гуманітарної дипломатії, розглядаючи Катар як приклад ефективного поєднання політичних, ідеалістичних та практичних інструментів. Також, приклади реалізації гуманітарної дипломатії Катару досліджували Г. Елькалут та Х. Хедая [10], які здебільшого працювали над питаннями її викликів та перспектив. Концентрація дослідження на одному кейсі Катару не дає системної оцінки підґрунтя впливу позиції малих держав на реальні гуманітарні результати.

Ю. Гелемей [11] аналізує недоліки гуманітарної дипломатії у сфері захисту військовополонених, акцентуючи увагу на браку дієвих механізмів у

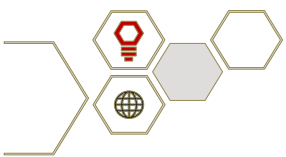
кризових ситуаціях та необхідності формування класифікації інструментів, задля ефективного використання гуманітарних ресурсів у міжнародних та внутрішньополітичних кризах. Однак у дослідженні недостатньо уваги приділено інституційним взаємодіям та виміру ефективності вживаних дипломатичних заходів щодо захисту, обміну або покращення умов утримання полонених.

К. Константіноу [12] здійснював аналіз гуманітарної дипломатії на прикладі Руху Червоного Хреста. Досліджуючи як висока моральна мета використовується для досягнення певних політичних чи колоніальних інтересів. Окрім цього, значну увагу приділено аналізу розвитку нейтральної дипломатії та її вплив на МКЧХ та поєднання гуманітарних зусиль з бізнесовими проектами. Але на моє бачення, не коректно наполягає на сприйнятті гуманітарної дипломатії як динамічного процесу взаємодії, а не як статичну нейтральну практику.

Де Лаурі [13] визначає гуманітарну дипломатію методом переконання акторів діяти в інтересах вразливих осіб дотримуючись окремих гуманітарних принципів. Він підкреслює важливість задля забезпечення доступу нужденних в умовах конфліктів і надзвичайних ситуаціях. При цьому описуючи гуманітарну дипломатію як метод підтримки гуманітарних принципів без додаткової класифікації інструментів гуманітарної дипломатії.

В. Климончук [14] та А. Пацинська [15] досліджують роль гуманітарної дипломатії Кувейту, як інструменту підтримки міжнародних ініціатив та засобу зміцнення власного іміджу та позицій в регіоні. Дослідники висвітлюють використання Кувейтом гуманізму, як частину своєї зовнішньої політики. При цьому без глибокого визначення методології, ефективності чи класифікації інструментів гуманітарної дипломатії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на новизну та активний розвиток досліджень у галузі гуманітарної дипломатії, частина її проблематики залишається не вивченою.

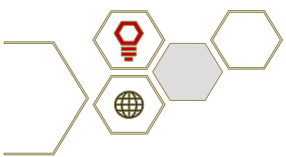
По-перше, не має уніфікованої та загально узгодженої типології та класифікації інструментів гуманітарної дипломатії, які надали б можливість структурувати та порівнювати між собою багатоманітні практики, механізми та інструменти. Існуючі дослідження зосереджуються на аналізі окремих кейсів та кризових ситуацій, що призводить до фрагментарності знань та ускладнює формування загальної методології.

Другим напрямком формування методології є відсутність досліджень на тему чіткого розмежування між гуманітарною дипломатією та суміжними явищами, такими як публічна дипломатія, культурна, спортивна дипломатія, тощо. У багатьох дослідженнях ці напрямки дипломатії ототожнюються або частково перекриваються. Це також породжує дискусії щодо термінів, типології та ускладнює формування уніфікованої методології аналізу.

Інша проблема стосується недостатньої уваги до регіональних специфік застосування гуманітарних практик, що повинно суттєво розширити теоретичні знання. Так, дослідження концентруються на кейсах великих держав та глобальних міжнародних організацій, тоді як досвід середніх і малих держав залишається не доопрацьованим. Що призводить до недооцінювання важливості унікального внеску таких акторів, а також специфічних суб'єктів на кшталт Мальтійського ордену.

Також, окремим питанням є проблема аналізу ефективності гуманітарної дипломатії у довгостроковій період, тому що більшість наукових праць сконцентровано на миттєвих результатах, а саме: обсягах наданої допомоги, кількості реалізованих програм, міжнародному іміджі. Отже, менше уваги приділяється вивченню систематичного використання інструментів гуманітарної дипломатії, що може впливати на міжнародні відносини у сфері гуманітарної дипломатії.

Відчувається нестача інституційно сформованої методології оцінювання гуманітарної дипломатії та її інструментів. В порівнянні економічної чи військової політики, де існують зрозумілі показники та

метрики, гуманітарна дипломатія оцінюється переважно якісними характеристиками. Це створює складнощі та різночитання у порівнянні ефективності інструментів гуманітарної дипломатії держав та обмежує можливість ефективного прогнозування.

Гуманітарна дипломатія та її сутність знаходиться на перетині різних категорії, таких як міжнародні відносини та галузеві дипломатії, міжнародне та гуманітарне право, соціології, культурології та безпекових студій, що робить практично не можливим формування єдиної типології. Крім того, частина досліджень фінансується міжнародними організаціями чи державами-донорами, що формує замовлення на дослідження практичних результатів, а не на розробку уніфікованих теоретичних засад.

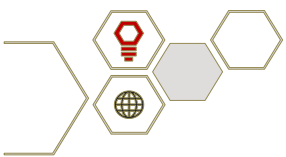
Формування уніфікованої класифікації інструментів гуманітарної дипломатії дозволить створити системний підхід до аналізу практик різних держав та аналізу їх впливу на міжнародну політику, що у свою чергу розширить наукове розуміння гуманітарної дипломатії та надасть практичні рекомендації для використання їх на світовій арені.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розроблення та формування системної класифікації інструментів гуманітарної дипломатії, що повинно зменшити існуючу фрагментарність наукових теорій і показати цілісне уявлення про їх місце у сучасних міжнародних відносинах.

Досягненням поставленої мети передують вирішення наступних завдань:

Проаналізувати практичні дипломатичні кейси для визначення цілісного поняття, типології гуманітарної дипломатії, та її ролі у міжнародних відносинах держав відносно інших практичних дипломатій.

Виділити та систематизувати спектр інструментів гуманітарної дипломатії, із урахуванням їх функціонального призначення, інституційної природи, цілей, сфери застосування та результату їх використання.

Сформувані методологічну модель класифікації інструментів гуманітарної дипломатії, яка включає різні інструменти з урахуванням їх особливостей.

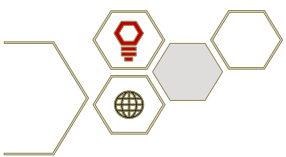
Оцінити спроможність та прикладне значення класифікації інструментів гуманітарної дипломатії на прикладі реального кейсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гуманітарна дипломатія є надважливою складовою сучасних міжнародних відносин, але у науковому світі досі не має єдиної узгодженої класифікації її інструментів. Ускладнюється не лише порівняльний аналіз гуманітарних стратегій, а й розробка універсальних методичних рекомендацій щодо їх використання. Наукові дослідження вказують, що основна частина дослідників концентрується на конкретних проявах гуманітарної дипломатії (наданні медичної допомоги, захисті прав людини чи культурних програмах), та не розробляє систематизації цих інструментів, що не вирішує фрагментарність теорії та надмірну емпіричність описів. Це, зі свого боку, не створює для гуманітарної дипломатії необхідної теоретичної цілісності.

З метою проведення дослідження та формування повної структури інструментів першочерговою задачею було формування методології відбору реальних кейсів, але для формування саме таксономічної класифікації була потреба у використанні неоднотипних різнопланових кейсів, що дозволить максимально глибоко проаналізувати можливі збіги характеристик різноманітних інструментів.

Таким чином, під час дослідження проведено кейс-аналіз шляхом систематизованого збору емпіричних даних з відкритих джерел інформації, у тому числі з офіційних звітів міжнародних організацій, наукових публікацій, аналітичних оглядів та практичних звітів дипломатичних місій.

Зібрана інформація була піддана класифікації за попередньо визначеними критеріями для забезпечення формування репрезентативної бази для проведення подальшого аналізу.

До отриманої бази кейсів були застосовані методи контент-аналізу, порівняльного аналізу та кластеризації, що дозволило декомпонувати інструменти, встановити закономірності їх використання та підкреслити взаємозалежності між різними типами інструментів. Під час проведення дослідження особлива увага приділялась зменшенню фрагментарності наукових знань за рахунок аналізу відповідності результатів дослідження існуючим науковим концепціям у сфері гуманітарної дипломатії.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що інструменти гуманітарної дипломатії можуть бути систематизовані багатовимірною класифікаційною моделлю, що може охопити основні групи інструментів, а саме: дипломатичні, організаційні, культурні, інформаційні та медико-гуманітарні. Кожна з цих груп має свої окремі характеристики та у комплексі формують цілісний комплекс засобів впливу на міжнародні відносини та імідж держав.

Дипломатичні інструменти впроваджуються у тому числі шляхом переговорів про надання гуманітарного доступу, посередництвом у вирішенні конфліктів та угод про обмін військовополоненими, тощо.

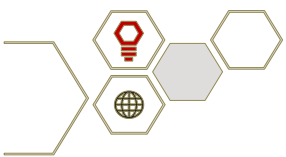
Організаційні інструменти реалізуються завдяки участі у спеціалізованих у тому числі міжурядових агенцій, фондів, організації, координаційних структур та підтримки їх заходів.

Культурні інструменти пов'язані з організацією освітніх й культурних проектів, які зміцнюють міжнародний імідж держави.

Інформаційні інструменти охоплюють формування суспільної думки та міжнародної підтримки через засоби масової комунікації.

Медико-гуманітарні інструменти реалізуються засобами надання медичної підтримки, запровадження систем антикризового реагування та уникнення епідемій.

У науковому світі досі немає єдності щодо критеріїв класифікації інструментів гуманітарної дипломатії. Одні вчені орієнтуються на цільове призначення інструментів, як-от допомога населенню, формування іміджу,

мобілізація союзників, інші на інституційний рівень їх реалізації (державні, міжурядові, неурядові). Окрему складність становить формування «екологічних» інструментів, які дедалі набувають більшого значення. Відсутність єдиної типології породжує різночитання між гуманітарною дипломатією, публічною дипломатією та політикою розвитку, оскільки межі між ними донині залишаються розмитими.

Емпіричні приклади вказують, що використання конкретних інструментів гуманітарної дипломатії обмежено не тільки політичними можливостями держави, а й рівнем інституційної підтримки. Великі держави приваблює системне використання організаційних та інформаційних інструментів, середні й малі частіше культурні та дипломатичні, тоді як специфічні актори, такі як Мальтійський орден, концентруються на медико-гуманітарних інструментах.

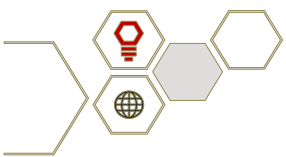
Ці приклади свідчать про необхідність розробки уніфікованої класифікаційної моделі, що дасть можливість порівнювати різні інструменти та розраховувати їх ефективність.

Таким чином, відсутність донині єдиної системної класифікації інструментів гуманітарної дипломатії не може бути наслідком наукової недоробки, а вказує на складність багатовекторного та міждисциплінарного феномену. Можливим виходом є перехід від одномірного переліку до багатовимірної таксономії з встановленими правилами віднесення та стандартизованими метриками оцінювання.

Методологія побудови таксономічної класифікації інструментів гуманітарної дипломатії полягає у проходженні декількох логічних етапів, кожен з яких передбачає пошук співпадінь.

На першому етапі визначені основні концептуальні критерії систематизації інструментів, що визначені базовими рівнями класифікації.

Другим етапом проведено систематизацію практичних кейсів інструментів гуманітарної дипломатії, що обрані відповідно до визначених

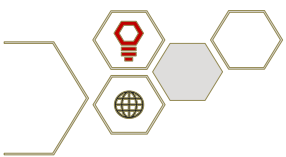
на першому етапі критеріїв. Систематизацію проведено шляхом наступних покрокових дій: декомпозицією кейсів (дозволило виділити конкретні інструменти та їх функції), порівняльний аналіз (дозволило виявити закономірності та подібності у застосуванні інструментів у різних контекстах) та кластеризація (дозволило згрупувати інструменти за функціональними та стратегічними ознаками).

Наступним кроком, на основі аналізу кейсів сформовано ієрархічна класифікація, де кожен базовий рівень має відповідні підкатегорії таксономічної структури.

Класифікація, що запропонована у статті, спрямована на подолання фрагментарності, відбудову підґрунтя для порівняльного аналізу та формування більш ефективних стратегій гуманітарної дипломатії для використання у глобальній системі міжнародних відносин.

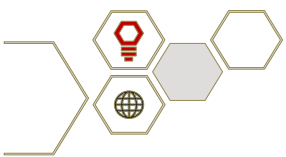
Ще одним завданням дослідження було не стільки відбудувати закриту рамку, скільки надати адаптивну, прозору і відтворювану схему, що дозволить системно визначати наявні та нові інструменти, порівнювати їх ефективність та вплив, а також зрушити гуманітарну дипломатію з площини описових кейсів у площину акумульованої, систематизованої та порівняльної теорії.

Гуманітарна дипломатія нині існує на перехресті міжнародного публічного права, теорії міжнародних відносин, безпекових студій, політики розвитку, публічної дипломатії та комунікаційних досліджень. Будь-яка з цих дисциплін володіє власними теоріями і критеріями, що призводить до різноманітності визначень і розбіжностей у засобах визначення інструментів. Одне дослідницьке коло називає «гуманітарним доступом», інше визначають у якості «кризової медіації», ще інші у якості «операційного компоненту міжнародної допомоги», що ускладнює створення систематизованого класифікаційного переліку без попередньої уніфікації термінології.

Інша проблематика з якою зіштовхнулись під час дослідження пов'язана з гетерогенністю акторів, які активно використовують інструменти гуманітарної дипломатії у своїй діяльності. На рівні із державами та міжурядовими організаціями діють МНУО, релігійні та орденські структури, місцеві спільноти, приватні фонди, та технологічні платформи, що надають «цифровий гуманітарний доступ» (супутникові сервіси, системи обміну даними, краудсорсингові карти). Багатовекторність інституційних акторів та фінансових можливостей демонструє, що схожі інструменти реалізуються різними шляхами та в різних правових режимах. Таким чином, класифікація за напрямком «тип актора» може стикатися з класифікацією за «модальністю інструменту» (переговорна, фінансова, інформаційна, медико-гуманітарна) або за «галуззю застосування» (захист цивільних, охорона здоров'я, міграція, освіта, культура) або за «фазою гуманітарного циклу» (підготовка, реагування, відновлення).

Також проблематикою у визначеності єдиної класифікації є не чіткі межі типології гуманітарної дипломатії та суміжних напрямків. Так, інструменти публічної дипломатії (культурні програми, освітні стипендії, стратегічні комунікації) частіше мають на меті гуманітарні цілі та водночас з цим слугують як іміджеві чи геополітичні завдання. Політика міжнародного розвитку використовує ідентичні інструменти (технічна допомога, інституційне будівництво, тощо), але виконує вимоги іншого нормативного набору. Крім цього, міжнародне гуманітарне право встановлює форми та принципи гуманності, нейтральності, неупередженості та незалежності, які не завжди узгоджуються з прагматичними імперативами зовнішньої політики. Отак конкретні інструменти гуманітарної дипломатії можуть кваліфікуватися у якості безкорисної дії або у якості інструментів «м'якої сили» залежно від того, який критерій (ціль, актор, інструмент чи результат) беруть за визначальний у центрі класифікації.

Також слід врахувати, що більшість досліджень ґрунтується на методології кейс-стаді, звітах донорів та описових джерелах, маючи фрагментарний або інституційно направлений характер. Існуючі метрики ефективності такі, як доступ, охоплення, стійкість результатів, вплив на норми й коаліції аналізуються нерівномірно, що ускладнює їх достовірне порівняння. Іншим чинником завжди буде конфіденційність дипломатичних переговорів, що також обмежує прозорість, об'єктивність і реплікованість зроблених висновків. Ці умови створюють «природню» множинність класифікацій, сформованих на локальних даних, та ускладнюють створення узгодженого теоретичного стандарту.

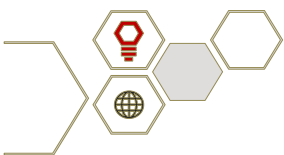
Формування стандартизованої класифікації стикається з проблемою швидкої еволюцією середовища. Технологічні та безпекові тренди від цифрової логістики, OSINT до кіберзагроз і санкційних режимів створюють середовище для побудови нових інструментів швидше, ніж формуються дефініції за цими інструментами. Також, це веде до появи гібридних форм, що не вписуються у традиційну класифікацію з поділом на «переговорні», «матеріальні» та «інформаційні» інструменти, тому жорстка класифікація швидко застаріває, якщо не передбачено механізмів її оновлення.

У табл. 1 наведено результат таксономічної класифікації інструментів гуманітарної дипломатії, їх характеристика та приклади конкретних інструментів.

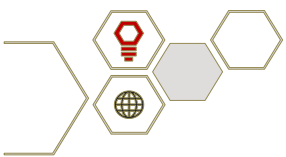
Таблиця 1

Узагальнена класифікація інструментів гуманітарної дипломатії

Група	Назва типу	Коротка характеристика типу групи	Конкретні інструменти
За функцією інструменту	Захист	Забезпечення безпеки цивільних, біженців, переміщених осіб	Зони безпеки, правозахисні місії, припинення вогню
	Доступ	Гарантування гуманітарного входу та доставки допомоги	Гуманітарні коридори, візові та митні спрощення

	Забезпечення	Покриття базових потреб населення	Продовольчі програми, житло, технічна допомога
	Нормотворення	Створення стандартів та правил гуманітарної діяльності	Резолюції ООН, міжнародні договори
	Комунікація	Мобілізація підтримки та формування іміджу	Кампанії солідарності, публічна дипломатія
За модальністю застосування	Дипломатичний	Переговори й домовленості задля гуманітарних цілей	Посередництво, обміни полоненими
	Організаційний	Інституційне забезпечення гуманітарних дій	UNHCR, національні офіси
	Фінансово-матеріальний	Надання ресурсів та коштів	Гуманітарні фонди, конвої
	Інформаційний	Використання комунікацій для гуманітарних цілей	Антикризові кампанії, стратегічні комунікації
	Медико-гуманітарний	Медичні та санітарні заходи	Мобільні шпиталі, вакцинація
За типом актора	Державний	Офіційна політика урядів у сфері гуманітарних дій	Міністерства, програми допомоги
	Міжурядовий	Діяльність міжнародних організацій, які реалізують гуманітарні місії	ООН, ЄС, ОБСЄ
	Неурядовий чи орденський	Незалежні гуманітарні місії	МКЧХ, Мальтійський орден
	Приватно-філантропічний	Гуманітарні програми приватних корпорацій і фондів	Фонд Гейтсів, технологічні платформи
	Гібридний	Партнерські ініціативи, що поєднують державні й приватні ресурси	Спільні гуманітарні хаби
За фазою гуманітарного циклу	Підготовка	Превентивні заходи перед кризою	Системи раннього попередження, тренінги
	Реагування	Невідкладні дії під час кризи	Евакуація, мобілізація допомоги
	Відновлення чи стійкість	Довготривале відновлення та інтеграція	Реконструкція інфраструктури, реінтеграція

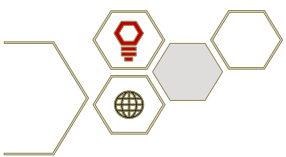
За правовими чи нормативними рамками	Відповідність МГП	Дотримання принципів міжнародного гуманітарного права	Нейтральність, захист цивільних
	Права людини	Гуманітарні практики, що відображають стандарти прав людини	Свобода пересування, доступ до медицини
	Санкційні та експортні режими	Інструменти в умовах санкційних обмежень	Гуманітарні винятки у санкціях
	Міжнародні угоди	Правові зобов'язання у рамках міжнародних договорів	Резолюції ООН, гуманітарні конвенції

Джерело: власна розробка автора

Таксономія повинна супроводжуватися типологією, глосарієм та схемами для мінімізації перетинів і багатовекторних трактувань, а також забезпечена набором стандартизованих характеризуючих метрик (вхід, процес, результат та вплив), що дозволить здійснювати порівняльний аналіз даних між юрисдикціями й секторами. Тому дана сформована таксономія має підґрунтя для проведення подальших досліджень на предмет формування типології, глосарію та схем, а також набору стандартизованих характеризуючих метрик.

Сформована таксономічна класифікація піддалась перевірці та валідації шляхом застосування додаткових кейсів та зіставлення з міжнародними практиками. Валідація підтвердила точність та універсальність класифікації.

З метою підтвердження спроможності класифікації, проведемо класифікацію реального кейсу інструмента гуманітарної дипломатії на прикладі діяльності благодійної організації ОАЕ «Dubai Cares» [16]. В основному діяльність зосереджена на розвитку освітніх ініціатив для покращення рівня освіти та зменшення рівня бідності населення. Для цього використовуючи інструменти гуманітарної дипломатії, а саме, фінансову підтримку грантами та інвестиціями, партнерствами з міжнародними та

місцевими організаціями, культурно-гуманітарний обмін та збереження свого позитивного іміджу. У табл. 2 відповідно до вищезазначеної таксономії, можна провести наступну класифікацію інструментів гуманітарної дипломатії.

Таблиця 2

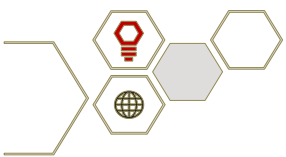
Класифікація кейсу ОАЕ «Dubai Cares»

Група	Тип	Характеристика
за функцією інструменту	Забезпечення	Покриття базових потреб населення у освіті
	Комунікація	Підтримка та формування іміджу
за модальністю застосування	Організаційний	Формування грантових програм підтримки освіти
	Фінансово-матеріальний	Фінансування освітніх проектів
за типом актора	Гібридний	Недержавний Благодійний фонд заснований державним діячем, зі зменшеною формою фінансування
за фазою гуманітарного циклу	Відновлення	Програми освіти мають постійний характер
За правовими чи нормативними рамками	Права людини	Захищають стандарти прав людини на гідну освіту

Джерело: власна розробка автора

З впевненістю можна зазначити, що даний кейс є прикладом ефективного комплексного використання інструментів гуманітарної дипломатії, які демонструють, що інструменти економічного впливу, партнерства та розвитку іміджу мають як великий соціальний ефект, так і стають важливим елементом зовнішньої політики держави.

Висновки. Гуманітарна дипломатія є багаторівневим явищем сучасних міжнародних відносин, який знаходиться на перетині з різними дипломатичними практиками. У той же час досі відсутня науково уніфікована типологія та класифікація інструментів гуманітарної дипломатії, що створює низку незручностей. Науковий дискурс зміщено на дослідження до окремих інструментів, проте комплексного кроку до їх систематизації не зроблено, що призводить до фрагментарності теорії та емпіричності описів та

ускладнює порівняльний аналіз та розробку ефективних гуманітарних стратегій.

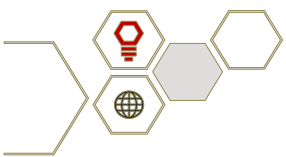
Отримані результати аналізу підтвердили відсутність єдиної типології за об'єктивними чинниками, а саме: міждисциплінарністю феномену, гетерогенністю акторів, розмитими межами з суміжними напрямками дипломатії та швидким виникненням нових форм і засобів, особливо у сфері цифрових технологій та гуманітарної логістики.

Водночас, саме це підтверджує доцільність переходу до багатовимірної моделі, яка передбачає чіткі правила віднесення та стандартизовані метрики оцінювання (вхід, процес, результат та вплив).

У ході дослідження було виділено п'ять груп взаємопов'язаних критеріїв класифікації. Такий підхід дозволив розробити адаптивну таксономію, яка мінімізує перетини та багатовекторні трактування, уніфікує термінологію та забезпечує можливість порівняння результативності інструментів у різних секторах та юрисдикціях. Представлена класифікація має ще не завершений, а адаптивний характер, що має на меті можливість оновлювати її відповідно до змін середовища застосування, забезпечуючи постійну актуальність та корисність з метою формування ефективніших стратегій у міжнародних відносинах.

Отже, досягнуто мети дослідження. Розроблено та обґрунтовано уніфіковану класифікацію інструментів гуманітарної дипломатії, що повинна стати надійним підґрунтям для поглиблених наукових знань та практичних рекомендацій. У той же час дане дослідження дає старт для опрацювання типології більш конкретних інструментів та залишає простір для подальших досліджень пов'язаних із іншими проблематиками гуманітарної дипломатії.

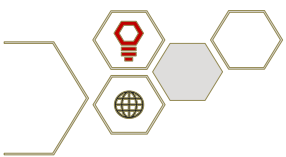
Практичне застосування запропонованої класифікації полягає у розширенні рамок вивчення предмету гуманітарної дипломатії, формування узгодженої типології та подальших дедуктивних наукових досліджень за

конкретно визначеними групами інструментів гуманітарної дипломатії, їх ролі та ефективності використання в політичних практиках держав.

Список використаних джерел

1. Nye J. S. Soft power: The means to success in world politics. New York: Public Affairs, 2004. 191p.
2. Weiss T. G., Barnett M. Humanitarianism in Question: Politics, Power, Ethics. Cornell University Press, 2008. 303 p.
3. Barnett M. N. Humanitarian Governance. *Annual Review of Political Science*. 2013. Vol. 16, no. 1. P.379–398. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-012512-083711>.
4. Régnier P. The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition. *International Review of the Red Cross*. 2011. Vol. 93, no. 884. P. 1211–1237. URL: <https://doi.org/10.1017/s1816383112000574>.
5. Turunen S. Humanitarian Diplomatic Practices. *The Hague Journal of Diplomacy*. 2020. Vol. 15, no. 4. P.459–487. URL: <https://doi.org/10.1163/1871191x-bja10008>.
6. Коновалова М. Сучасні підходи та межі гуманітарної дипломатії. *Grani*. 2024. Т. 27, № 1. С. 91–95. URL: <https://doi.org/10.15421/172412>
7. Ratajczak M., Broś N. Humanitarian Diplomacy: The Case of Switzerland and Sweden. *Politeja*. 2023. Vol. 20, no. 1(82). P. 143–163. URL: <https://doi.org/10.12797/politeja.20.2023.82.08>.
8. Lehrs L. Conflict and cooperation in the age of COVID-19: the Israeli–Palestinian case. *International Affairs*. 2021. URL: <https://doi.org/10.1093/ia/iiab143>.
9. Barakat S. Niche small States in humanitarian diplomacy: Qatar's positionality in the protection ecosystem. *International Review of the Red Cross*.

2024. Vol. 106, no. 926. P. 585–609. URL: <https://doi.org/10.1017/s1816383124000602>.

10. Elkahlout G., Hedaya M. Examining Qatari humanitarian diplomacy: key features, challenges and prospects. *Third World Quarterly*. 2024. P. 1–19. URL: <https://doi.org/10.1080/01436597.2024.2379345>.

11. Гелемей Ю. Недоліки гуманітарної дипломатії у сфері захисту військовополонених. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2023. Т. 4, № 40. С. 385–390.

12. Constantinou C. M. Humanitarian diplomacy as moral history. *Peacebuilding*. 2023. P. 1–19. URL: <https://doi.org/10.1080/21647259.2022.2059963>.

13. De Lauri A. Humanitarian Diplomacy: A New Research Agenda. *CMJ Brief*. 2018. Vol. 4. P. 1–4. URL: <https://www.cmi.no/publications/6536-humanitarian-diplomacy-a-new-research-agenda..>

14. Климончук В. Гуманітарна дипломатія як пріоритет зовнішньої політики Кувейту та ОАЕ. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 3 (14). С. 137–147. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2022-03-137-147>.

15. Paczynska A. Kuwaiti Humanitarianism: The History and Expansion of Kuwait's Foreign Assistance Policies. *Stimson Center*. 2017. URL: <https://www.stimson.org/2017/kuwaiti-humanitarianism-history-and-expansion-kuwaits-foreign-assistance-policies/> (дата звернення: 11.07.2025).

16. Ningrum R. A., Farid M. Soft Power of the UAE: Dubai Cares Project in Uganda. *Andalas Journal of International Studies (AJIS)*. 2024. Vol. 13, no. 2. P. 141. URL: <https://doi.org/10.25077/ajis.13.2.141-157.2024>.